

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Руси Янев, катедра „Национална сигурност” към Учебно-научен център „Национална сигурност и обществен ред“ при Висше училище по сигурност и икономика - Пловдив, почетен професор в Академията за иновации и развитие – София, определен за рецензент на дисертационен труд на тема „Специфика на хибридната война на Русия в и срещу Украйна след придобиването ѝ на независимост през 1991 година” с авторка Ирина Олексиивна Островска, представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление „Политически науки“, докторска програма “Политология” – Сравнителна политология, Философски факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Представената дисертация съдържа актуална материя с обществена значимост, която обосновава необходимостта от изследване за получаване на научни и приложни резултати. Актуалността на изследването се отразява в съвременни международни и двустранни процеси, свързани с генезиса и развитието на военния конфликт в Украйна от началото на 2022 г.

Доказана е авторовата теза за необходимостта от описание, обяснение и частично прогнозиране на хибридни атаки от страна на Руската федерация срещу Украйна за „демилитаризация и денацификация“ на страната, основна цел на нейната военната инвазия от 24.02.2022 г. В процеса на доказване Ирина Островска изгражда, проверява и потвърждава четири изследователски хипотези. Открита е и е потвърдена корелация между: предпоставките за възникване на украинската криза; уязвимостта на ръководството на България от руската хибридна война в контекста на украинския конфликт; слабата информираност на украинските граждани с различни етнически характеристики за спецификата на хибридната война и разнородните фактори за успешно противопоставяне от управленската система на Украйна на руските координирани дипломатически,

военни, технологични и икономически действия за постигане на политически цели след 1991 г. и особено след 2013 г.

Обхватът на материята за съдържателните елементи на хибридната война, осъществявана от Руската федерация срещу Украйна от 1991 г. е разгърнат и впоследствие синтезиран чрез прилагане на предимно научнообосновани методи за ограничаване на отрицателни обществени явления и събития на Балканския полуостров и България. Изследвания в тази област са с подчертано фрагментарен характер. По интердисциплинарната тема на дисертационния труд не са ми известни завършени и публикувани съвременни научни, теоретични или приложни разработки както с открит, така и със закрит характер. В българската специализирана литература се наблюдават изследвания на предимно отделни проблеми за:

- разрешаване на хибридни конфликти през XXI век, чрез приемане на стратегии и прилагане на инструменти за тяхното реализиране; използване на геополитика на руското православие като инструмент в хибридната война на Балканите; неоевразийството (на Александър Дугин) като инструмент в хибридната война на Балканите – (трудове на Искрен Иванов в периода 2018 – 2019 г.); хибридна война – начин на употреба (Янчо Бакалов, 2022 г.); особености на използването на информационните технологии от страната-агресор в хибридната война (И. Кресина, 2018 г.); противодействие на хибридните заплахи в България (Т. Новосъолова и Г. Георгиев, 2022 г.); модерно виждане за хибридната война (Явор Райчев, 2022 г.); разузнавателната информация от открити източници като инструмент за повишаване на сигурността в условията на хибридна война (научен доклад в съавторство на Ралица Йотова и Стелияна Йорданова, 2023 г.) и др.;

- войната в Украйна – причини, ход на бойните действия и значение за сигурността в региона (студия на Петър Ненков, 2024 г.), военният конфликт Русия – Украйна и рисковете пред България (научен доклад от Ивайло Христов, 2023 г.), възможни последици за стабилността на Западните Балкани от украинско-руския конфликт (научен доклад от Йордан Бакалов, 2023 г.), влияние

на войната в Украйна върху организацията и управлението на руските въоръжени сили (научен доклад от Пламен Богданов, 2023 г.), частни военни компании, наемници и доброволци в конфликта Русия – Украйна (научен доклад от Христо Тутунаров, 2023 г.), военната помощ за Украйна: изводи и перспективи (научен доклад от Андрей Михайлов, 2023 г.), резултати и изводи след една година война (Пламен Димитров, 2023 г.); какви са основните причини за войната на САЩ, Англия и Израел в Украйна (статия от Красимир Иванджийски, март 2024 г.) и др.

Анализ на резултати от използвани механизми за провеждане на различни по вид хибридни атаки в цялостния процес на хибридната война, в контекста на конфликта между Руската федерация и Украйна, както и на концепциите за регионална сигурност, не е използван в достатъчна степен на теоретично и приложно ниво, за да се предложат ефективни мерки и мероприятия за оптимално функциониране на модел за уреждане на изследвания конфликт. Тази празнина до голяма степен е преодоляна с резултатите от дисертационното изследване на Ирина Островска.

Обществената значимост на разработвания научен проблем в дисертацията е обоснована с множество изводи от изследването и предложения на авторката за разработване на образователни програми с тематика, свързана с хибридните войни на международната арена. Темата на дисертацията, научното изследване и резултатите от него са безспорно значими за международната, регионалната и националната сигурност. Значимостта на дисертационния труд се проявява и в следните основни направления: формулиране на научно обосновани подходи за ограничаване въздействието на хибридни атаки от страна-агресор върху населението на засегнатата държава, особено на Балканския полуостров; усъвършенстване модела на международна реакция на агресивни действия от една или група държави; доказване приложимостта на методологическата основа на изследването за получаване на желани резултати от решения на управленско ниво за повишаване сигурността на държавата и обществото; обогатяване на научните изследвания в сферата на защитата на международната, регионална и

национална сигурност, политологията, социологията, журналистиката и международните отношения; представяне на значими елементи от дидактически средства по усъвършенстване на методиката на преподаване в специализирани висши училища по изследваната тематика.

Актуалността и значимостта на разработвания научен проблем в дисертацията са защитени от авторката чрез аргументирани тези и обосновани препоръки предимно към компетентните структури за изграждане и поддържане на съвременна система за перманентно повишаване на сигурността при епизодични хибридни атаки и при целенасочена хибридна война. Изводите, посочени в дисертацията са изградени от Ирина Островска чрез приложена съвкупност от изследователски общонаучни и емпирични методи и обективират положителните страни на научния труд.

Темата на дисертационния труд съответства на структурата и съдържанието на изложената материя по нея. Следвайки избраната методология на изследване, чрез дедукцията, анализа и системния подход, авторката обяснява и надгражда поетапно описаната материя.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд.

Предоставеният за оценяване дисертационен труд е в обем 249 страници, съответства на нормите на Закона за развитието на академичния състав в Република България, правилника за неговото прилагане и българския държавен стандарт „Изготвяне на дисертации и подобни документи“. Съдържа въведение, изложение, заключение, библиография и приложения. Изложението е структурирано в три глави с формат от 11 пункта, в които е разгърната материята.

Първа глава е на тема „Теоретичен модел на изследването“. С изложението по нея се полагат основите на творчески обяснителен процес на авторката за теоретичното представяне на взаимовръзката между компонентите на хибридната война и значимостта на изследването. Визиран е генезисът и развитието на концепциите за хибридната война, като са представени факторите, съпътстващи тяхната еволюция. Авторката е представила научно-обосновани насоки за провеждане на изследването, като е посочила и обяснила неговия предмет, цели,

задачи, методите, с прилагането на които ще решава задачите за постигане на целите и е формулирала хипотезите, които ще проверява с изградения инструментариум.

В резултат на изследването по първа глава се обосновава значимостта на теоретичния модел на дисертацията, което улеснява читателите, предимно от академичната общност, да реализират плавен преход за запознаване към същността на материята – хибридните руски атаки срещу Украйна в нейното съвременно развитие, с акцент на периода след 2013 г. до м. септември 2023 г.

Във втора глава „Хибридните атаки на Русия в и срещу Украйна след придобиване на нейната независимост“, с обхват от три пункта на изложение с 9 подточки, са надградени резултати от формулирани извода на предходната глава. Авторката на дисертацията използва теоретични постановки на специалисти, за да приложи получени от тях резултати от изследвания за посочване и обяснение на основните аспекти на хибридната война в Украйна – индивидуални, обществени и силови. По творчески начин Ирина Островска извежда и обосновава съдържателните елементи на хибридната война, водена от Руската федерация срещу Украйна. Акцентира се на процеса, който обхваща етапите както на историческа обусловеност на конфликтите, вкл. и религиозна, така и на провеждане на руска информационна война в и срещу Украйна.

Трета глава „Етнически измерения на възприятията за хибридната война“ съдържа четири пункта на изложение, в които са посочени и аргументирани резултати от дисертационното изследване на геополитическата и цивилизационна (историческа, културна, религиозна /източноправославна/, писмена) свързаност на българската и украинската държава предвид емпирично социологическо изследване на различни респонденти чрез анкетния метод. Разбираемо е отношението на авторката на дисертацията към становищата на анкетираните украински граждани с български произход за хибридна война на Руската федерация в Украйна в контекста на изследването, защото тя самата е таврийска българка. Използвайки системния подход, сравнителния метод и аналогията, Ирина Островска дефинира същността и основните характеристики на

българската и украинската идентичност, като постига целта на изложението по третата част на труда за очертаване на етническите измерения на възприятията за хибридна война.

Аргументирана е връзка между проблемите на сигурността в Украйна с хибридна война, водена срещу нея предимно от Руската федерация. Емпиричното изследване в трета глава резултатира в обработване и обобщаване на отговорите в анкетите на различните респонденти и извеждане на изводи за спецификата на различни по вид, време обхват хибридни атаки за постигане целите на руската политика в Украйна, региона на европейския континент и в глобален мащаб.

Дисертационното изследване е с предмет, който не е анализиран всестранно в специализираната литература за възникване, развитие и отражение на политически процеси в контекста на хибридни войни. Методологията на изследването сполучливо съчетава описателния и обяснителния подход при използване на научни и практико-приложни методи за събиране на информация по темата и нейната обработка, за получаване на ново знание и значими резултати. Последните се изразяват в научните и приложните приноси на авторката на дисертацията, с които се обогатяват политическите науки в обхвата на усъвършенстването на противодействието на хибридна война и защита на сигурността в многопосочни направления.

Ирина Островска е постигнала до голяма степен четирикомпонентна цел на дисертационното изследване в резултат на изпълнените 20 планирани задачи. За решаването на всяка от тях са използвани конкретни или в съвкупност общонаучни и емпирични изследователски методи – анализ (структурен и сравнителен); статистически метод; дедукция; индукция; наблюдение; анкетен метод и системен подход.

3. Характеристика и оценка на резултатите и приносите в дисертационния труд. Оценка за автореферата

Дисертацията представлява самостоятелно и завършено изследване на кандидатката за придобиване на ОНС „доктор“ Ирина Олексиивна Островска. Резултатите от изследването се проектират в научни и приложни приноси на

авторката както за изведената от нея обща концепция за основните съдържателни елементи на хибридната война и опита на Украйна срещу хакерски атаки на Руската федерация, така и за повишаване на сигурността чрез ограничаване на влиянието на войните в техния хибриден и класически вид. Приемам посочените от Ирина Островска научни приноси от извършеното дисертационно изследване, а именно:

- изградените и проверени хипотези в изследването обогатяват политическите науки и системата от знания за международната и националната сигурност;

- изведени са препоръки за усъвършенстване на защитата от хибридни атаки, които се основават на изводите от емпиричното изследване;

- посочена е връзката хибридна – класическа (конвенционална) война с пряко значение за военното дело в контекста на войната в Украйна след 2022 г.

Като научно-приложни приноси визирам публикувани резултати от дисертационното изследване в четири авторски публикации на Ирина Островска и емпиричните изследвания с прилагането на анкетния метод.

Резултатите от изследователския процес по дисертацията показват, че кандидатката за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ Ирина Островска притежава необходимите теоретични знания по докторската програма „Политология“ – Сравнителна политология“ и способности за самостоятелни научни изследвания.

Визираните резултати от дисертационното изследване са достижения на Ирина Олексиевна Островска. С тях се обогатяват теоретични постановки на политическите науки и теорията на дейностите за защита на националната сигурност.

Определям за валидни резултатите на Ирина Островска, изведени в дисертацията и автореферата към нея.

Авторефератът е в обем 22 страници и съответства на изискванията за такъв вид труд, отразени в специалните норми в националните актове, регламентиращи материя в областта на научните изследвания и висшето образование. В него

авторката на дисертацията правилно е отразила основните положения на резултатите от изследването и приносите за теоретични направления и практиката.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Ирина Островска популяризира резултати от дисертационното изследване в четири публикации във формат на две научни статии и два доклада. Докладите са представени на международни научни и научно-практически конференции с участието предимно на млади учени. Първата статия е на тема „Хибридните заплахи за глобалната безопасност“ (с оригинално заглавие „Гибридные угрозы глобальной безопасности“) и е публикувана в научния журнал „Государственное управление и государственная служба“, периодично издание с импакт фактор на Академия за държавно управление при президента на република Казахстан. Втората статия представя резултати от анкетно проучване на мнението на украински граждани с български произход, съответно в Украйна и България за хибридните войни срещу Украйна. Изложението в статията е свързано с материята във втория пункт на третата глава от дисертацията и е публикувано в сборник с импакт фактор на Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Първият научен доклад е на тема „Экономическая безопасность как важная составляющая гибридной войны в Украине“ и е публикуван през 2021 г. в сборник с изследвания, представени от млади учени на международната научно практическа конференция „Финансови механизми за устойчиво развитие на Украйна в условията на съвременните предизвикателства“. Вторият – „Влиянието на хибридните войни върху националната сигурност в рисковото общество“ е представен в първата част на международна научна конференция „Сигурност – обучение, наука, индустрия“ през 2020 г. и е публикуван в издание на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ с импакт фактор. Успоредно с представянето на резултати от дисертационното изследване, посочените трудове на кандидатката за придобиване на ОНС „доктор“ съдържат и аналитична материя с интердисциплинарен характер, вкл. за защитата на международната и националната сигурност.

В количествено отношение дисертацията и публикациите на кандидатката за придобиване на ОНС „доктор“ по професионално направление „Политически науки“ отговарят на минималните изисквани точки по групи показатели – 50 точки за дисертацията и общо 40 точки за публикуваните авторски статии и

научни доклади. След придобитите 90 точки, Ирина Островска отговаря на минималните национални изискванията към научната дейност на кандидатите за придобиване на ОНС „доктор“ в професионално направление „Политически науки“, визирани в чл. 1а, ал. 1 от Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България.

5. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта.

Ирина Островска демонстрира богата осведоменост по предмета на изследването, предвид използваните 306 източника, от които 193 справочна и ползвана литература и 113 цитирани в текста. Сто и четири от цитираните литературни източници са на кирилица (българска) и 9 на латиница. От ползваната (справочна) литература 146 източника са на кирилица и 47 - на латиница.

Авторката на дисертацията системно доказва в изложението своите познания относно състоянието и динамиката на проблема за хибридната война в контекста на системни хибридни атаки на Руската федерация срещу Украйна и подходите при повишаване на регионалната сигурност в Европа, респ. на Балканския полуостров от разнородни враждебни действия от т. нар. „велики сили“.

Доказаните резултати от дисертационното изследване ми дават основание да формирам извод за способността на авторката да оценява по творчески начин използвания разностранен литературен материал, обхващащ направления в различни области на обществените науки. Всичко това сочи на една достатъчна компетентност на Ирина Олексиевна Островска в областта на основните компоненти на политическите науки и националната сигурност, и стратегическата визия за повишаване на сигурността при използване на хибридни атаки.

6. Становище относно наличието или липсата на плагиатство.

За времето на изготвяне на рецензията, в научното жури не постъпиха сигнали за установено плагиатство в дисертационния труд или публикациите по него. След запознаването с дисертацията и автореферата, предоставени от кандидата за придобиване на ОНС „доктор“ Ирина Олексиевна Островска, не установих признаци на плагиатство.

7. Бележки и препоръки към автора на дисертацията

Към авторката на дисертационния труд имам бележка от формален характер. Дисертацията е относително балансирана в съдържателните обеми на главите в изложението. Например първа глава е с обем 33 страници, втора глава – 99 страници и трета съдържа 85 страници. Обемът на първа глава е значително дебалансиран в сравнение с втора и трета глава и би могъл да съответства на обемите на последващите структурни елементи на труда.

Вторият, третият и четвъртият пункт на изложение в първа глава могат да се включат във въведението (увода) на дисертацията. Така дисертацията може да бъде реструктурирана в две глави. Това би повишило достойнствата на труда във формално отношение в контекста на докторската програма.

В дисертацията е направен ограничен структурен анализ на причините и обуславящите ги условия за хибридните атаки и военните операции от страна на въоръжените сили на Руската федерация на територията на Украйна. Първият компонент на преследваната цел в дисертацията включва установяване на предпоставките за кризата, което кореспондира с първата изградена хипотеза за проверка от авторката. Би могло да бъдат подложени на по-задълбочено изследване причините за участието на Съединените американски щати и някои други натовски държави (Великобритания, Франция и Германия) във въоръжения конфликт между Руската федерация и Украйна, в контекста на хибридните многокомпонентни атаки. Не е разгледана в дълбочина основната декларирана цел на военната инвазия на руските въоръжени сили в Украйна от февруари 2022 г. за „демилитаризация и денацификация“ на страната, предвид развитието на политическите процеси в нея от 2004, 2013 – 2014 г. и навечерието на пълномащабната война. Изводите от резултатите на анализа би разширила яснотата за спецификата на хибридната война на Руската федерация в и срещу Украйна след 1991 г.

Препоръчвам на докторантката в бъдещи изследвания, при обобщаване на теоретични постановки и експертни становища на различни автори да бъде по-

смела в критичните бележки и да отстоява собствено аргументирано мнение по тях.

В изложението по дисертацията се наблюдават и някои грешки от технически и стилев характер. Например, на титулната страница на дисертацията и автореферата двата труда са посочени като „дипломна работа“, което оценявам като техническа грешка.

Бележките и препоръките не влияят върху общата положителна оценка на резултатите от дисертационното изследване. С Ирина Островска нямам общи публикации.

8. Заключение

Както дисертационният труд в неговата цялост, така и декларираните приноси са лични постижения на Ирина Олексиивна Островска. Те са резултат от нейното аналитично проучване и осмисляне на съвременните теоретични конструкции и практически подходи за изграждане на усъвършенстван модел на сигурност при многокомпонентни хибридни атаки в контекста на военната инвазия на руските въоръжени сили в Украйна, особено след м. февруари 2022 г. Дисертацията на авторката отговаря на нормативните изисквания за придобиване на ОНС „доктор“.

9. Оценка на дисертационния труд

Давам положителна оценка на дисертационния труд и декларирам своята увереност, че Ирина Олексиивна Островска трябва да придобие образователната и научна степен “доктор” по професионално направление „Политически науки“, докторска програма “ Политология” – Сравнителна политология”. Предлагам на уважаемото научно жури да даде образователната и научна степен „доктор“ на Ирина Олексиивна Островска, автор на дисертационния труд „Специфика на хибридната война на Русия в и срещу Украйна след придобиването ѝ на независимост през 1991 година“.

15.05.2024 г.

Рецензент: (п)

доц. д-р Руси Янев